

Svazky díla Jana Nerudy, jež označujeme v souborném vydání básníkovy odkazu v *Knihovně klasiků* úhrnným názvem *Podobizny*, složeny jsou ze studií, úvah, poznámek a životopisů, jimiž Jan Neruda doprovázel kreslené portréty významných osob, domácích i cizích, otiskované na první straně *Humoristických listů* nakladatele Jos. R. Vilímka, jeho dobrého přítele. Účast v *Humoristických listech* měla v životě a práci Jana Nerudy obdobný význam jako jeho účast v redakci *Národních listů*: v obou těchto časopiseckých podnicích působil Jan Neruda po celý svůj život, obojím těmto listům zůstal Jan Neruda věren od jejich počátků až do svého konce. *Národní listy* byly založeny r. 1861, Jan Neruda se stal členem jejich redakce r. 1865 a působil v nich jako feuilletonista a i jinak až do srpna 1891; v *Humoristických listech* tiskl od I. ročníku (1858), za uvězněného Jos. R. Vilímka byl r. 1862 (v č. 40, 41 a 42) redaktorem, užíval v nich, pokud dosud víme, dvou pseudonymů (Janko, Antonín Barborka) a zejména byl stálým literárním průvodcem v jejich kulturní galerii.

Tato „podobiznářská“ účast Jana Nerudy se začala v *Humoristických listech* r. 1873, těsně před koncem roku, 20. prosince, v 1. čísle ročníku XVI., jehož první dvě čísla vyšla ještě r. 1873, ale jehož ostatek už vycházel r. 1874. A tyto jeho „podobizny“ pokračovaly pak až do 10. října 1874, kdy řada byla přerušena na plná tři léta. Až teprve zase 15. prosince 1877 obnovil J. R. Vilímek svou „galerii“, a to už natrvalo. Jan Neruda psal pak pro něho podobizny po celých čtrnáct let, týden co týden, kromě dob, kdy byl nemocen nebo mimo Prahu, a kromě čísel, v nichž se dal zastoupit nebo na něž pro změnu připadl úvodní obrazový příspěvek z nějakého jiného cyklu. Jan Neruda byl *Humoristickým listům* v této spolupracovnícké oblasti tak věrný, že jeho poslední podobiznu zde nalezneme ještě — 21. srpna 1891, den před jeho smrtí.

Naši předchůdci, vydavatelé odkazu Jana Nerudy, se pokusili o soubornou edici Nerudových „podobizen“ z „Humorů“ jen jednou, a uvázli tenkrát, r. 1915, v *Sebraných*

spisech Jana Nerudy v nakladatelství Fr. Topiče, na svazku prvním a dosud jediném, jenž v první řadě *Spisů* tvoří za redakce Karla Rožka díl XXXIII., nazvaný *Podobizny a karikatury*. Svazek tento se začíná portrétem z 20. prosince 1873 a končí se 25. listopadem 1882, ale je to jenom výbor z portrétů té desítky let. Má tedy tento svazek z těchto let 154 podobizen, kdežto v našem vydání je jich 185. Přibyly: 1874: Ledochowski, Usedlí redaktori čeští II a III, Nová hlava, Rossi, Boschettiova, Hanka, Hálek; 1878: Viktor Emanuel, Lev XIII., Aksakov, Ristić; 1879: Grévy, Bílka, Šebor; 1880: Hurban, Rozkošný, Maixner, Strakatý, Ehrenberger, Šlechta, Zavrtal, Novotný, Šímek, Pěkný, Čelakovský, Kolárová, Pravda, Košut; 1881: Ondříček a Mikovec. Kromě tohoto nezdařeného pokusu o vydání „Podobizen a karikatur“ v *Sebraných spisech* vydány byly ještě také dva malé výběry z Nerudových „Podobizen“. Prvý: *Jan Neruda, Český Slavín* (uspořádal F. Jungmann, Lidová knihovna, nakl. P. Prokop, Praha 1940), kde jsou s podobiznami z „Humorů“ smíšený podobné práce Nerudovy z jiných časopisů a kde se výběr „podobizen“ z *Humoristických listů* omezil jen na materiál z let 1873—1882, t. j. na to, co K. Rožek sebral do I. svazku *Podobizen a karikatur*. Druhý výbor, *Jan Neruda o sobě, o jiných*, uspořádal Miloslav Novotný a vydal J. R. Vilímek, Praha 1948, s reprodukcemi původních portrétních ilustrací.

Výtvarných spolupracovníků měl Jan Neruda v této rozsáhlé galerii několik. R. 1873 to byl (podle podpisu) *Brádka* nebo *H. Brádka*, t. j. kreslíř a fotograf Jan Wolf, který užíval pseudonymu Hanuš Brádka, narozený r. 1841 a zemřelý 7. ledna 1875 v Praze sebevraždou; do r. 1873 působil v Českých Budějovicích, a jakmile pak přišel do Prahy, ihned se stal spolupracovníkem *Humoristických listů*. Ale pro Jana Nerudu vytvořil jen dvě kresby. V r. 1874 nalézáme na těchto podobiznách šifry *Z sc[ulpsit]*, *Fontanella kreslil*, hojně je kreseb anonymních, některé signatury jsou nečitelné (*Kol...?*), jednou se vyskytne šifra složená s písmen *A* a *S*, několikrát označení *Kamil*, *Kamil T* nebo *K. T.*, ale nejčastěji je zde pak zastoupen známý portrétista a litograf *Jan Vilímek*, který užívá i signatury složené z proplétajících se iniciál *J* a *V* nebo značky *Jan V.*, a také podpisu *Jeník Vilím* nebo *Jeník Vilímek*; 19. července 1879 máme u portrétu Svatopluka Čecha dokonce podivnou signaturu *Guillaume p.*, jež také jistě znamená Jana Vilímka (buď *Guillaume le petit* — Vilém malý — Vilímek, nebo *Guillaume pinxit* — Vilém namaloval). Naše vydání reprodukuje v přílohách všechny tyto kreslířské portréty, protože je

jako organickou součást projevu Nerudova není možná opominout.

Příspěvky Jana Nerudy jsou pravidelně anonymní, podepsány nebo šifrovány (J. N.) jsou jenom tehdy, když mají formu dopisu poslaného redaktorovi *Humoristických listů* Jos. R. Vilímkovi. Další bibliografické údaje o Nerudových podobiznách v *Humoristických listech* připojujeme k názvům jednotlivých příspěvků do obsahu tohoto svazku. Na našich obrazových přílohách uvádíme text, který je tištěn nebo uveden v *Humoristických listech* na obrazech, kdežto naše texty nadpisujeme tak, jak jsou nadepsány v *Humoristických listech* literární stati Nerudovy; ve většině případů se ovšem tento dvojí nadpis neliší. Někde však musili jsme jej přidati tu i tam, poněvadž v *Humorech* není nadepsána ani podobizna ani článek (na př. u Karla Adámka). Jinde jsme doplnili z Nerudova textu i titul našich obrazů, aby byly čtenáři (divákovi) srozumitelné i o sobě. Pro přehlednost číslujeme obrazovou část i v obsahu.